

Linköping kommun

utbildningsforvaltningen@linkoping.se

Rektor David Drejstam

david.drejstam@linkoping.se

Återkoppling

efter kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisning
på Katedralskolan 3, belägen i Linköpings kommun

Inledning

I denna skriftliga återkoppling presenteras de enkätresultat och utvecklingsområden som Skolinspektionen bedömer är relevanta för Katedralskolan 3:s arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Denna återkoppling syftar till att vara ett stöd för hur skolan kan utveckla sitt arbete vad gäller rektorns styrning och undervisningens genomförande.

Ett flertal bestämmelser i skollagen relaterar till sex- och samlevnadsundervisningen, till exempel syftet med utbildningen (1 kap. 4 § och 5 §), ledningen av utbildning (2 kap. 9 §), reglerna om systematiskt kvalitetsarbete (4 kap.), kompetensutvecklingsbestämmelsen (2 kap. 34 §) och elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete (2 kap. 25 §). Dessutom har rektorn enligt läroplanerna ett särskilt ansvar för sex och samlevnad som ämnesövergripande kunskapsområde (SKOLFS 2011:144, avsnitt 2.6).

Återkopplingen grundar sig på en webbenkät till rektor och lärare samt ett verksamhetsbesök där Skolinspektionen genomförde dokumentstudier och intervjuer med rektor, lärare, elevhälsans personal och elever i årskurserna 2-3 på naturvetenskapliga och ekonomiska programmet. Intervjuerna genomfördes den 25-26 oktober 2017 av utredarna Anette Hamerslag och Roger Thuring.

Fakta om Katedralskolan 3 i Linköping

Katedralskolan i Linköping är en kommunal gymnasieskola organiserad med flera skolenheter varav Katedralskolan 3 är en skolenhet som omfattar naturvetenskapliga programmet och ekonomiprogrammet. För Katedralskolan finns en enhetschef/rektor och två andra rektorer varav en har det pedagogiska ansvaret för Katedralskolan 3. Rektor för Katedralskolan 3 tillträdde sin tjänst för drygt en månad sedan. Innan dess hade enhetschefen för Katedralskolan rektorsansvaret under en övergångsperiod på några månader. I elevhälsoteamet ingår rektor, kurator, skolpsykolog, skolsköterskor, specialpedagoger samt två studie- och yrkesvägledare.

Enkätresultat

Nedan sammanfattas Katedralskolan 3:s enkätresultat och jämförs med resultaten från den bredare kartläggningen av sex- och samlevnadsundervisningen på 450 slumpmässigt utvalda grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

På Katedralskolan 3	Kartläggningens resultat
dokumenterar skolan sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen	42 % anger detta
har skolan kartlagt vem som gör vad i sex- och samlevnadsundervisningen	36 % anger detta
har skolan satt upp mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen	25 % anger detta
används elevhälsan i planering av sex- och samlevnadsundervisningen	59 % anger detta
används elevhälsan i genomförande av specifika sex- och samlevnadslektioner	45 % anger detta
används elevhälsan inte i lärarnas kompetensförsörjning kring sex och samlevnad	45 % använder
bedömer 30 % av lärarna att avsatt tid för samverkan räcker i hög utsträckning	24 % anger detta
samtalar 46 % av lärarna med andra lärare om erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisningen	62 % anger detta
har lärarnas kompetens inom sex och samlevnad inte följts upp	22 % har följt upp
har lärarna erbjudits kompetensutveckling inom sex och samlevnad	39 % anger detta
anger rektorn att skolan har lärare som är utbildade i hbtq-frågor	58 % anger detta
arbetar 38 % av lärarna med hbtq-frågor i sitt/sina ämnen	36 % anger detta
låter 19 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads innehåll i hög utsträckning	35 % anger detta
låter 14 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads arbetsmetoder i hög utsträckning	27 % anger detta
låter 43 % av lärarna eleverna tycka till om sex- och samlevnadsundervisningen i hög utsträckning	45 % anger detta
bedömer rektorn att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet på denna skola är hög	51 % anger detta
bedömer 62 % av lärarna att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet är hög	52 % anger detta

Resultaten i tabellen baseras på svar från 300 skolor av 450 slumpmässigt utvalda skolor (67 %) när det gäller rektorsenkäten och svar från 3982 lärare av 8084 registrerade lärare (49 %). Resultaten för Katedralskolan 3 baseras på svar från rektorn i rektorsenkäten och svar från 37 av 40 registrerade lärare (93 %) i lärarenkäten.

Katedralskolan 3:s arbete med sex- och samlevnadsundervisning

Rektorns ansvar för att skolans sex- och samlevnadsundervisning är av god kvalitet

Det framkommer av inkomna dokument och intervjuer med rektorn att skolan har satt upp mål för sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Dessa mål berör introduktionen av eleverna i årskurs ett samt att skolsköterska och kurator ska lyfta frågor om likabehandling och diskriminering i alla klasser under första läsåret. I intervju kopplar rektorn målen för sex- och samlevnadsundervisning till skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling. Det varierar i vilken grad lärarna närvarar när skolsköterska och kurator arbetar med klassen och arbetet kopplas till mentorskapet mer än till ämnesundervisningen. Planen mot diskriminering och kränkande behandling följs upp och revideras genom en process som etablerats i samverkan med Diskrimineringsombudsmannen och i dag leds av kuratorn. Av intervju med rektorn, lärare och elevhälsans personal framgår att uppföljningsarbetet involverar elever, lärare och elevhälsoteam. Lärarna lyfter att om någon elevenkät visar att någon känt sig kränkt så vidtas åtgärder.

Av intervju med elevhälsans personal, lärare och rektorn framkommer att rektorn följer upp personalens kompetens generellt, men att kompetens för att undervisa om sex och samlevnad inte brukar lyftas specifikt. Rektorn berättar att han har hög tillit till lärarnas och elevhälsans kompetens för sex- och samlevnadsundervisning, både avseende teori och arbetssätt. Även lärare och elevhälsans personal uttrycker tillit till egen ämneskompetens, men lyfter samtidigt att sex och samlevnad hör till de svårare områdena. I intervjuer med lärare och elevhälsans personal lyfts kompetensutvecklingsbehov inom sociala medier med

koppling till sex och samlevnad, svårigheten att hantera föreställningar och diskussioner om exempelvis homosexualitet och könsstämpning i elevers hemländer samt behovet av att hålla sig uppdaterad på samhällsliga förändringar angående t.ex. sexualitet och partnerskap. Av inskickad dokumentation och intervjun med rektorn framgår att under det senaste året har en lokal organisation för HBTQ-frågor föreläst för all skolans personal samt att flera lärare gått på en vidareutbildning i mångfalds-, jämställdhets- och tillgänglighetsfrågor. Tillsammans med två av lärare med specifik kompetens inom sex- och samlevnadsfrågor har rektorn startat ett planeringsarbete för utökat antal temadagar ihop med elevhälsoteamet.

Av intervju med lärare och rektorn framkommer att det finns tid avsatt för samverkan, men att det är en utmaning att få insikt i vad som görs i olika ämnen och att förstå varandras kunskapsbakgrund. Samverkan med koppling till sex- och samlevnadsundervisning uppges ske inom ramen för introduktionen i årskurs 1 och då även med elevhälsans personal. Av intervju med lärare och av inskickad dokumentation framgår att ett projekt om mänskliga rättigheter drivs i samverkan mellan samhällskunskapen och skolbiblioteket samt att ytterligare ett projekt, "FN-rollspelen", drivs i samarbete mellan samhällskunskapen och privatjuridiken och då med fokus på frågor som jämlikhet, abort och HBTQ. Det framkommer även av intervju med lärare och rektorn att det pågår ett pilotprojekt inom samhällsprogrammet med ett ämnesövergripande arbete mellan historia, samhällskunskap och svenska som handlar om mänskliga rättigheter och demokrati där även genus- och klassperspektiv lyfts. Erfarenheter från pilotprojektet är tänkt tas till vara även på övriga program.

Av intervjuer med lärare, elevhälsans personal och rektorn framkommer att elevhälsoteamets ansvar inom sex- och samlevnadsundervisning främst är kopplat till mentorstider under introduktionen i årskurs ett, att bjuda in externa föreläsare en gång per år, driva processen för revidering av planen mot diskriminering och kränkande behandling samt hälsosamtal med elever. Lärare uppger även att elevhälsans personal utgör ett stöd i kompetensfrågor som rör sex och samlevnad.

Elevernas möjligheter att utveckla kunskaper inom hela det område som ryms inom begreppet sex och samlevnad

I intervjuer beskriver både lärare och elever mentorstiden som ett återkommande tillfälle då sex- och samlevnadsfrågor kopplade till normer och relationer lyfts kontinuerligt, dock främst under årskurs ett. De nämner även exempel på föreläsningar om sex- och samlevnadsfrågor som elevhälsans personal arrangerar årligen, men lyfter samtidigt att lärare inte alltid närvarar vid dessa föreläsningar. Rektorn har nyligen instruerat alla lärare att ta upp den dagsaktuella frågan om #metoo¹, vilket både elever och lärare ger exempel på från olika lektioner. Vidare ger både lärare och elever flertal exempel på hur sex- och samlevnadsfrågor integreras i den kontinuerliga ämnesundervisningen och de exempel som beskrivs berör såväl risker som möjligheter när det gäller sexualitet, relationer och

¹ #metoo är en hashtag som skapades för att uppmärksamma hur omfattande sexuella trakasserier mot kvinnor är. Den fick omfattande genomslag i samhället och spreds internationellt både via sociala medier och övriga medier vid tiden för skolbesöket på Katedralskolan 3.

jämställdhet. Elever berättar att sex- och samlevnadsundervisning är ett återkommande inslag under läsåret. Både elever och lärare på naturvetenskapsprogrammet ger exempel på hur de har arbetat med sex och samlevnad även i biologi². Elever på naturvetenskapsprogrammet framför önskemål om att undervisningen i sex och samlevnad i högre utsträckning ska handla om konkret samspel mellan människor, att dra paralleller till dagens samhälle när historiska strukturer beskrivs samt om preventivmedel ur mer praktisk synvinkel och inte som nu ofta på "molekylär nivå". Av elevintervjuerna framkommer även att sex och samlevnad upplevs nedprioriterat när det inte är obligatoriskt och när det inte kommer på provet.

Lärare ger exempel på normkritiskt perspektiv i sex- och samlevnadsundervisningen och beskriver skolan som inkluderande för alla elever. Bland annat lyftes vikten av att välja litteratur som inte enbart följer heteronormen eller västerländska perspektiv samt att inte utgå ifrån att alla elever så småningom kommer välja att skaffa barn. Både lärare och elever berättar om flera olika arbetssätt i sex- och samlevnadsundervisningen och möjligheter till reflekterande samtal. En lärare berättar om ett material som eleverna initialt brukar sucka över, men som sedan engagerar dem. Det är länsarkivets tidningar från förr, ur vilka eleverna fått läsa polisprotokoll och personliga berättelser om bland annat kärleksrelationer, föräktenskapliga graviditeter och änglamakerskor. Vidare beskriver en idrottslärare en lektion där hen lämnar salen fri till eleverna att själva välja vad de vill göra och att hen sedan byter aktiviteterna mitt i så eleverna kan observera vilka val som gjorts och att de gemensamt reflekterar över vilka strukturer som kan ha spelat roll för exempelvis de könsstereotypa valen.

Elever nämner få exempel där de fått påverka sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och genomförande i förväg. Även om eleverna upplever att lärare lyssnar om de framför önskemål kring undervisningen generellt anger elever att de sällan har uttryckt önskemål kring undervisning om sex och samlevnad. Inför intervju med Skolinspektionen har elever kontaktat biologiläraren och kommit överens om att de skulle få vara med att utforma kursen biologi 2 med hänsyn till sex- och samlevnadsfrågor. Av lärarintervjuerna framkommer att det varierar mellan lärare hur väl de anser sig kunna fånga upp elevernas frågor angående sex och samlevnad. Lärare lyfter dock flera exempel på hur elevernas delaktighet har skapats genom att de fått välja studieobjekt och perspektiv i olika arbeten kopplade till sex och samlevnad. Såväl elever som lärare berättar att eleverna brukar få utvärdera kurserna, men eftersom sex och samlevnad ofta är invävt i kurserna så är det inte vanligt att sex- och samlevnadsundervisning utvärderats specifikt. Av intervjuer med elever, lärare, rektorn och elevhälsans personal framkommer att eleverna får utvärdera de externa resurser som anlitas av skolan för uppdrag med koppling till sex- och samlevnadsundervisning.

² Ämnet naturkunskap som har en tydlig koppling till sex och samlevnad är det enda gymnasiegemensamma ämne som inte läses på alla nationella program. Elever på naturvetenskapsprogrammet läser istället för naturkunskap ämnet biologi där det centrala innehållet saknar begrepp som rör sex och samlevnad.

Utvecklingsområden

I syfte att höja skolans kvalitet i sex- och samlevnadsundervisningen behöver ett utvecklingsarbete genomföras inom följande prioriterade område:

- Lärare behöver göra eleverna mer delaktiga i sex- och samlevnadsundervisningen så att den blir relevant för eleverna, framför allt för elever på naturvetenskapsprogrammet. Det innebär att eleverna behöver ges fler möjligheter att påverka sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och arbetssätt.

Utifrån vad som har framkommit i granskningen av Katedralskolan 3:s arbete med sex- och samlevnadsundervisningen kommer ingen uppföljning att genomföras.

Information om granskningen

Skolinspektionen genomför under hösten 2017 en kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Syftet med granskningen är att undersöka om elever får en undervisning i sex och samlevnad av god kvalitet. För att ta ställning till det undersöker granskningen dels hur rektor genom sin styrning skapar förutsättningar för en god undervisning i sex och samlevnad, dels sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och genomförande. Kvalitetsgranskningen kombinerar en bredare kartläggning i form av en enkätstudie av 450 skolor med en närmare granskning av 28 skolor inom aktuella skolformer. Granskningens slutrapport kommer att publiceras våren 2018.

I bedömningen har även Roger Thuring deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gabriel Brandström

Enhetschef

Anette Hamerslag

Utredare